

מי נהיה אנחנו אחרי המלחמה?

מיכאל ספרד 24 בדצמבר 2023 📌 עקוב

כחודשיים וחצי חלפו, והעצב אינו מניח, אינו מרפה. הימים עצובים והלילות עצובים. התוגה התנחלה בארץ, מהנהר ועד הים. האפלה שכיסתה אותנו אינה מציעה ולו חרך קטן שדרכו תנצנץ קרן אור מבין העבים. רק עצב. אלה ימים נוראים, שאין בהם שליחה ואין בהם חסד.

שני סוגים של עצב ממלאים את ההווה: זה שמפלח את הלב, סוחט את שקיות הדמע ומרעיד את הנשמה, וזה ששוקע לאטו, מצר את עורקי הקיום ומחשיך את התודעה. הראשון הוא כאב. כאב על אובדן, הלם אל מול פני הזוועה שניחתה מבחוץ. שעות מול הטלוויזיה וחשיפה לסיפורים של החטופים והחרדה המטלטלת של בני משפחותיהם, לאובדן הנופלים, הן כמו עירו של יגון המוזרם כל העת אל הגוף, מטפטף ומטפטף ואי אפשר להפסיק לצרוך אותו כי אחינו ואחיותינו הם בנרצחים, בנופלים ובסובלים בחשכת הגיהנום. לצד ההתנדבות, ההפגנות בתביעה להשיב את החטופים והתרומות לעוטף ולמפונים, גם החשיפה המתמדת לתעשיית ההצצה לסבל של הקורבנות נתפשת כסוג של הבעת סולידריות. אנחנו חייבים לדעת, והידע מוליך אותנו בנתיבים של עצב גדול.

הסוג השני של עצב הוא למעשה תובנה. תובנה נוראה, שמתגנבת בזחילה. אני מנסה לגרש אותה בכל אמצעי, וכדי לחמוק מהמחסומים שאני מציב לה היא משנה את תצורתה, מאמירה קשה עם סימן קריאה לתהייה מפחידה עם סימן שאלה: מי נהיה אחרי המלחמה? איזו חברה ישראלית נוצקת מחדש בימים אלה?

לצפייה ולהאזנה לסיפורי החטיפות ולסאדיזם של הרצח, ההתעללות והתקיפות המיניות יש מחיר כבד. החשיפה היום יומית, שנמשכת זה חודשיים וחצי, לסיפורי החיים של הנופלים ולמבע פניהם של הוריהם ברגעים שעולמם נעצר משנה אותנו. 7 באוקטובר תופס את מקומה של תרפ"ט כאירוע המגדיר בעינינו את דמות האויב הלאומי ואת אופיין של החרדות המקננות בנו. הצפת הזוועות מוודאת שנמשיך, וביתר שאת, להיות נשלטים בידי פחדינו. היא גם מבטנת עד לרמה של בונקר גרעיני את תחושת היותנו צודקים. הכי צודקים בעולם. ויהודה עמיחי כבר אמר: "מן המקום שבו אנו צודקים לא יצמחו לעולם פרחים באביב".

ובאמת, מה תהיה דמותה של חברה, שמתוך צדקתה האין־סופית והאקסיומטית הרגה עשרות אלפים, רובם ילדים, נשים וקשישים? אכן, הם נהרגו בעקבות פשע מחריד שאין עליו מחילה, ובכל זאת. סבתי, ששרדה בשואה לאחר שחמקה עם אמה ואחותה מהאקציות בגטו ורשה והסתתרה עד סוף המלחמה בעליות גג ובמרתפים, כתבה בזיכרונותיה, שהאתגר הגדול ביותר אל מול פני האי־אנושיות הקיצונית היה לשמור על אנושיות. אז מה יטביעו בנפשנו הקולקטיבית מעשינו בשבועות האחרונים — החרבת הערים, העיירות, הכפרים ומחנות הפליטים, ההשמדה המוחלטת של שכונות מגורים ותשתיות אזרחיות, מחיקת משפחות והותרת מאות ילדים, אם לא אלפים, יתומים? כמה טונות של קור ואדישות התנחלו בנו כדי שנהפוך רבי קומות לאבק, טיילות וכיכרות לחורבות ומיליון וחצי אנשים לעקורים חסרי כל? היש דרך חזרה מהאוטם שגזרנו על שריר הלב שלנו לנוכח מאות אלפים, שבשל מלחמתנו נאבקים כמו חיות על פיסות מזון, על מקום בטוח שבו יוכלו ילדיהם להניח את ראשם, על תרופות, מים נקיים וכבוד?

ומה יהיה על חברה, שערוצי התקשורת המספקים לה מידע על מעשיה נמנעים זה יותר מעשרה שבועות מלהביא ולו ראיון אחד — אחד! — עם תושב עזה או תושבת הרצועה שיספרו מה עובר עליהם; שמצנזרים את תמונות הילדים ההרוגים והאמהות הבוכיות, הילדים שאנחנו הרגנו והאמהות שאנחנו הפכנו לשכולות? ערוצי הטלוויזיה הישראליים מעצבים את התודעה הקולקטיבית שלנו לא רק באמצעות מה שהם מראים, אלא גם, ואולי בעיקר, באמצעות מה שהם מסתירים מאתנו. לכן אנחנו המומים כשבועצת הכללית של האו"ם 153 מדינות תובעות הפסקת אש ורק עשר מתנגדות; כש-13 מ-15 חברות מועצת הביטחון תומכות בהחלטה המחייבת את הפסקת הלחימה ורק אחת מטילה וטו; כשהקמפוסים בעולם המערבי הופכים זירת הפגנות נגד ישראל. את המראות המחרידים שמוציאים רבים מהסטודנטים לרחובות, הישראלים לא רואים. הם רואים רק פוליטיקאים, אנשי צבא לשעבר ומשפיעני רשת שמסיתים בגלוי לנקמה בעזתים כולם, לטיהור אתני שלהם ואף לרצח עם. ואין קול ואין פוצה פה.

ומה יהיו הערכים הפוליטיים שלנו אחרי מלחמה, שבה המשטרה והשר הכהניסט שלה, בגיבוי מוחלט של היועצת המשפטית לממשלה, מחריבים את חופש הביטוי הפוליטי ואת הזכות להפגין, ובית המשפט העליון עומד מנגד ולפרקים אף מסייע להם? כן, כן — גם זה כמעט לא מדווח מחוץ לדפי "הארץ". בסדרה של החלטות מהשבועות האחרונים איפשרו שופטי בית המשפט העליון למשטרה למנוע הפגנות ואף להציב תנאים לקיום משמרות מחאה שכלל אינן דורשות היתר, ביוזעם היטב שהמשטרה מונעת רק מחאות מסוג אחד — שבהן נמתחת ביקורת על השלטון ומובעת התנגדות להמשך המלחמה. וגם משמרות

של ערבים, לא משנה מה הם רוצים לומר. התנהלות זו של שומרי הסף, שהמחנה המתיימר להיות ליברלי בילה שמונה חודשים ברחובות כדי להגן עליהם, היא כה אנטי-ליברלית, שאני מעז לומר שהיה עדיף שבתיקי מניעת ההפגנות ידונו השופטים שישבו בעליון בשנות ה-50. יותר מכך: יש הרכבים בעליון, שאני מפרח להמר מה היו מכריעים היום, אם היה מגיע לפתחם תיק "קול העם" שעיגן את חופש הביטוי הפוליטי במשפט הישראלי. כן, עד לשם הידרדרנו.

ולא שמצבנו היה מזהיר ב-6 באוקטובר. כבר אז גורמים פשיסטיים-גזעניים קנו לעצמם אחיזה במערכת הפוליטית הישראלית. כבר אז היינו אחרי עשור וחצי של החמרה פראית בהסתה נגד כל מי שמשמיע ביקורת על היחס לפלסטינים ועל המדיניות הממשלתית בנוגע לסכסוך עמם. את הכדור שגדע את חיי יובל קסטלמן, שהסתער על מחבלים בירושלים, טענה החברה הישראלית כולה בלוע הרובה של החייל שהשתוקק לסמן X על קת נשקו. היא שהצניחה את ערך חיי האדם לתחתית ונתנה בפועל חסינות להורגי פלסטינים. כולנו איפשרנו ומימנו את כנופיות הפשע של תנועת ההתנחלות, שבחסות המלחמה כבר גירשו 16 קהילות פלסטיניות עניות מאדמותיהן בגדה המערבית, בשיטות שגדולי האנטישמים הפעילו נגד יהודים בערבות רוסיה ואוקראינה. זמן רב לפני השבת הארורה היינו בשיא של מלחמת תרבות שהכריז השלטון נגד כל מה שקרוב לערכים הומניסטיים ואוניוורסליים, תוך כדי כפייה של סדר יום לאומני ודתי. אחרי 7 באוקטובר היה נדמה לרגע שמאבקים אלה מושעים, כי הרי רק "ביחד ננצח", לא? אז זהו, שלא. התפשטות הפצעים המוגלתיים האלה רק הואצה בחסות האסון והמלחמה.

לכן השאלה לא נותנת מנוח. היא הולמת ברקות ומשתוללת בבטן. מי נהיה אחרי המלחמה?

האם אחרי המלחמה יהיה כאן מקום למי שעוד מאמינה, כשאל טשרניחובסקי, "גַם בְּאֲדָם, גַּם בְּרוּחוֹ, רוּחַ עֵז", שמתעקשת שבעתיד "יִשְׂאוּ שְׁלוֹם אֶז וּבְרָכָה לְאֵם מְלֵאִים"?

האם, כהבטחת נתן אלתרמן, עוד יחזור הניגון שזנחנו לשווא?

"האומנם", כשאלה החורכת ריאות של לאה גולדברג, "עוד יבואו ימים בסליחה ובחסד"?

לחצו על הפעמון לעדכונים בנושא:

 מלחמת חרבות ברזל רצועת עזה